

Ungdommens kritikerpris 3. mars 2011

Dere har gjort et formidabelt stykke arbeid! 230 17-åringer fra 9 videregående skoler over hele landet. Det er ekstra spennende at kritikerne her i dag representerer alle typer elever, alt fra kommende snekkere til idrettsfolk. Dere har lest krevende skjønnlitteratur, diskutert og kritisert i kantiner og i friminutter.

Det kan føles skummelt å vurdere andres arbeider, og det er et stort ansvar å være kritiker. En ting er å finne ut at man liker noe, en annen ting er å klare å uttrykke hvorfor. God litteraturkritikk skal ta litteraturen på alvor, og god litteratur skal ta leseren sin på alvor. Gjennom ungdommens kritikerpris sier vi klart og tydelig fra om at vi at synes ungdom er viktige og verdige lesere.

Forfatterne her i dag ser ut som greie folk, men det kan faktisk også være "farlig" å være kritiker.

Jeg leste om en som het Edvard Brandes som jobbet for den danske avisa Politiken i København, år 1900. Nå var det teaterkritikker han skrev, og ikke litteraturkritikk sånn som dere, men ta dette eventyret fra virkeligheten med til skrekk og advarsel:

En dag hadde Brandes satt seg fore å anmelde to teaterstykker på samme kveld: Et Holberg-stykke på Det Kongelige Teater og

Molbechs "Ambrosius" på Dagmartheateret. Han parkerte hestedrosja utenfor Det Kongelige, fikk med seg begynnelsen på det ene stykket før han i full fart kjørte vogna videre ned til Strøget for å rekke slutten på det andre.

Vi kan kanskje være enige om at dette ikke er en kurant arbeidsmetode? Det er fint om man tar seg tid til å se hele stykket, eller lese hele boka gjennom om man er kritiker. Kjære forfattere, det er jeg helt sikker på at ungdommene her har gjort.

Uansett, neste dag sto det en dobbeltanmeldelse på trykk i avisa. Det var her kritikeren lot noen ord falle som skulle skape et skikkelig rabalder. Om den 27-årige skuespilleren Robert Schyberg som spilte i det stykket han bare hadde sett slutten på, skrev han:

"Hele forestillingen hadde et elevaktig preg, med en skuespiller som hadde den underligste, forsiktige gange. (Man tør slett ikke antyde hva man kom til å tenke på)".

Ikke godt å si hva han antydte med dette, men når skuespilleren leste dette i avisa ble han lynforbannet og blodig fornærmet. Han bestemte seg i beste teatraliske stil for å ta hevn, og dro rett til avisreddaksjonen og kjøpte med seg en kraftig stakk på veien. Så stilte han seg opp utenfor for å vente på offeret sitt. "Vet De, at De er et æsel!", sa skuespilleren og ga Brandes en midt i planeten så han mistet

flosshatten. Brandes startet en fektekamp med paraplyen sin, men Schyberg feiget ut og la på sprang. Men det sluttet ikke her.

Schyberg gikk nå til Vort Land, den viktigste aviskonkurrenten til Politiken, og slåsskampen fortsatte hver dag som skriftlige utskjellinger. Skandalen var et faktum, og nå skrev alle blader og aviser om saken. Begge var potte sure, og det endte med at Brandes utfordret skuespilleren til pistolduell i et skogholdt utenfor byen med sekundanter og det hele. De avfyrte fire skudd hver seg, men hverken avismannen eller skuespilleren traff. Begge fikk 14 dager i fengsel. Etter 1900-tallets mest berømte pistolduell sluttet Brandes som teaterkritiker. **Han endte, trøste og bære, til sist opp som finansminister i Danmark!!**

Vil ha flere lystlesere!

Lesing er en viktig grunnleggende ferdighet. Å kunne lese godt er porten inn til all annen læring, og det viser seg faktisk at lystlesning er mer språkutviklende enn annen lesning. At det er nyttig er en super bieffekt, men før vi rekker å tenke på nytten har boka kanskje gjort oss fly forbanna, eller fått oss til å glemme tid og sted og middagsmat og avtaler og leggetid.. Bøker kan være farlige, rørende, morsomme, utfordrende, viktige, vakre, vemmelige og intelligente. Bøker utvider virkeligheten vår. Å lese kan være tidsfordriv eller jakten på ”sannheten”. En ting som er helt sant at det ikke finnes en enkelt

sannhet her i verden, men vi kan bli kjent med hverandres sannheter gjennom lesingen!

Uenighet er bra, det holder tanken i bevegelse, og gjør at vi ikke stivner i oppfatningene våre.

Noen her har kanskje lest sin første roman med dette prosjektet. Jeg håper dere kjenner at dere nå har blitt glade i å lese. Spesielt gjelder dette gutta.

Den siste PISA-undersøkelsen som kartlegger 15-åringers kompetanse og ferdigheter i lesing, regning og matematikk, har gjort meg litt bekymret for guttenes forhold til lesing. Jentene ligger nå faktisk halvannet skoleår foran. Dette må vi snu, dere!

Jeg tror det er nødvendig at skolene utnytter alle de interessene og talentene dere har med dere, for å skape interesse for å lese. Skal vi få flere lystlesere og fritidslesere, må vi omfavne all form for lesing, om det er romaner, fagblader, musikktidsskrifter, blogger eller tegneserier.

En novelle på bussen hjem?

Halvparten av årets nominerte er novellesamlinger. Novellesjangeren er i vinden igjen. Kanskje fordi verden nå plutselig er full av smarttelefoner, lesebrett og Ipader? En mursteinsroman krever tid og novellen kan virke mer overkommelig. Flere av de store forlagene i utlandet mener nå at noveller kommer til å bli mer og mer etterspurt

fordi dette formatet passer som hånd i hanske til den nye digitale teknologien. Og man rekker akkurat å lese en novelle på bussen hjem fra jobb eller skole.

I Japan har det blitt kjempepopulært med sms-bøker. Mange av de mest populære bøkene for tida er faktisk også skrevet på mobiltelefoner. En bok som heter *Koizora (Kjærlighetshimmel)* om en jente på videregående som blir mobbet, kom i 2005 og solgte langt over en million eksemplarer. Det fungerer sånn at man får et nytt kapittel tilsendt hver dag. I Kina har gigant-forlaget Shanda over en tredel av inntektene sine fra online publisering. De jobber for at alle kinesere skal ha hvert sitt lesebrett og nå lanserer de et prosjekt med navnet ”skybiblioteket”.

Lesevanene våre forandrer seg, men jeg tror ikke den gode gamle boka forsvinner av den grunn. La oss håpe at de digitale dingsene våre gjør at vi leser *enda* mer og *enda* oftere og at vi slik blir *enda* flere lystlesere.

Hvis vi ser på salgstallene for Harry Potter og Ringenes Herre har vi god grunn til å være optimistiske på lesingens vegne. Bøkene har solgt i henholdsvis 400 og 103 millioner eksemplarer de siste åra! Det er riktig nok ganske langt etter verdens mest leste bok, Bibelen, med sine 3,6 milliarder eksemplarer, men det er for eksempel nesten halvveis til

å ta igjen "Maos lille røde" som solgte hele 820 millioner eksemplarer på sekstitallet..

Lykke til med framtidige leseopplevelser. Gratulerer til alle nominerte forfattere og spesielt til den som får juryens pris.